

Bemærk - eksempel

15542 0000000000
Postens bladnummer Abonnementsnummer

Abonnementsnummer opgives ved henvendelse til GeologiskNyt i forbindelse med adresseændringer o.l. Abonnementsnummer (10 cifre) er påtrykt til højre for denne boks. Girokort udsendes særskilt.

Skriften på væggen

Af geolog Anette Nielsen

I forrige århundrede regnede man gamle tekster, som f.eks. Saxos krønike, for at være den historiske sandhed. Den kendte geolog Johannes G. Forchhammer skulle imidlertid hjælpe til at vælte denne myte - på sin egen særlige måde.

I 1835 fandt man et moselig i nærheden af Jellinge, og man gjorde sig mange overvejelser om, hvem det mon kunne være - for at det var et gammelt lig, kunne man nok se. En af tidens store arkæologer, N. M. Petersen, fandt, at det måtte dreje sig om dronning Gunhild, som ifølge sagnet var blevet ombragt og nedsænket i en mose - antageligt på denne egn. Det krævede dog ikke den store energi fra kritikeren Worsaaes side at sandsynliggøre, at der nok snarere var tale om en anonym kvinde fra oldtiden.

Runerne i Runamo

Et langt mere alvorligt slag mod antagelsen af myter som historiske kendsgerninger kom få år senere fra samme Worsaae - godt hjulpet på vej af J. G. Forchhammer.

I Saxos Danmarkskrønike kan man læse, at Harald Hildetand lod en indskrift riste i en klippe i Runamo, Blekinge, til minde om sin fader. Saxo fortæller også, at Valdemar den Store sendte en ekspedition til Runamo i 1100-tallet for at tyde indskriften, dog uden resultat. Senere forsøg lykkedes heller ikke, og i starten af 1800-tallet begyndte man at diskutere, hvorvidt det var en indskrift eller et naturfænomen. I 1833 blev en ekspedition, bestående af oldtidsforsker Finn Magnusen, geolog Johannes G. Forchhammer, historiker Chr. Molbech og kunstmaler C. F. Christensen, sendt derop. Forchhammer konkluderede, at stenen bestod af granit gennemskåret af en basaltgang, og at runerne var ristet i basalten. Basalten var

en mørk, basaltisk-doleritisk, finkornet type. Forchhammer sammenlignede furerne i basaltgangen med en anden tilsvarende gang i omegnen og konstaterede, at i hvert fald nogle af dem var lavet af menneskehænder. Han lavede en tegning over de furer han mente var menneskeskabte, og kunstmaleren C. F. Christensen lavede på denne baggrund to tegninger: en hvor alle streger stod lige tydeligt, og en hvor de formodede runer blev trukket kraftigt op.



Saxo skrev Danmarks Krønike af politiske årsager, ikke til historie. (Tegning: Louis Moe)

Magnusens tolkning

Det var nu overladt til Magnusen at tolke de håndlavede indskrifter, hvilket viste sig vanskeligt, fordi der indgik flere ukendte tegn. Efter 10 måneders forgæves forsøg, fik han imidlertid den ide at læse runerne fra højre mod venstre. Derved lykkedes det at få en mening ud af skriften. Det viste sig at være et lille kvad om Harald selv og ikke hans fader, som Saxo skrev. Teksten

fortalte, at Harald var på vej til Braavalla-slaget, et afgørende slag mod den svenske konge Sigurd Ring, hvor Harald faldt i kampen. Tolkningen blev generelt hilst velkommen blandt landets forskere, og ekspeditionsgruppen forfattede et værk på 750 sider om Runamo i 1841.

Man kan se, hvad man vil

I 1844 gav Christian d. 8. imidlertid den erfarne amatørarkæolog Jens Jacob Asmussen Worsaae mulighed for at se lokaliteten, og så kom der skred i kritikken af Magnusens tolkning. Worsaae var fra første øjeblik overbevist om, at ekspeditionsgruppen havde taget fejl og havde set det, de selv ville se i mønsteret i basaltgangen.

Worsaae bemærkede at maleren - efter Forchhammers anvisninger - havde gengivet runerne meget tydeligere og mere ensartet, end de i virkeligheden var, og Magnusen havde baseret sine tolkninger på disse gengivelser. Worsaae gennemgik tegnene grundigt og kunne konstatere, at der kun fandtes én type revner - de naturligt forekommende. Han tog gipsaftryk af dem og fik lavet tegninger, der ikke manipulerede med virkeligheden - dvs. ikke udelukkede enkelte streger og ikke negligerede basaltens forvitningsgrad.

Forchhammer i den varme stol

Kritikken af især Forchhammers arbejde faldt nådesløst i skriftet *Runamo og Braavalla-slaget. Et Bidrag til arkæologisk Kritik* (1844). Også Magnusen, som var en personlig bekendt af Worsaae, blev kritiseret for at have opfundet en masse krumspring for at tolke teksten. Under et møde i Videnskabernes Selskab opgav Forchhammer, Magnusen og Christensen nærmest forsvaret. Offentligheden fik et billigt grin og sagen blev grunden til, at den moderne kildekritiske holdning vandt indpas i stedet for den gammeldags holdning, hvor sagnene blev regnet som historiske kendsgerninger, som alle fundene blev tilpasset til. ■